

Križi

Po dedovi besedi.

(Konec.)

»A—ha! Gre le zares!« vikne brezskrbno mlinar in melje dalje. Prav nič ga ne moti ženino pripovedovanje; mirno požvižgava, kakor da ga to nič ne skrbi. Toda žena se ne da ugnati; vedeti hoče, kaj vse to pomeni. In sili v mlinarja, naj ji pove, če ve.

»Zares gre, sem rekel. Kaj hočeš še vedeti?« ji odgovori mlinar.

»Kaj gre zares? Pojasni, govori!« cvili žena in prosi in rentiči vse dotlejš, dokler ji mož ne razodene pogodbe z vragom. Čisto vse ji pove in po pravici, celo to, da je zaradi nje napravil pogodbo, da bi bila ob tolikih zakladih vsaj en dan z njim prijazna, vsaj eno uro, če ne več.

Ko izve žena, kaj in kako, se vrže pred moža, mu objema kolena in joka in stoka kakor ponorela. Po dolgem času ihte in stokanja se toliko umiri, da more z besedo na dan. In tedaj vzklikne kakor trpeča duša v vica: »Ali ti nisem jaz prava zakonska žena, ki se trudi in trpi le za te in za dom?«

»To je skoroda resnica,« pritrdi mož; pove ji pa tudi: »Eh, mlin in vse premoženje bi rad dal, samo da bi bila ti manj oglata in bi se ne zadevala v vsako reč.« Žena nato: »Vsaka tička ni slavček, vsaka žena ni srček. Pa kaj bi s srčkom? Srček se poje in ga nič več ni; le skrb, delo in trud ima trajno vrednost.«

Mož: »Že res! Toda jaz bi dal le rad mlin in vse premoženje, samo da bi ne bila ti svojeglavna in muhasta in bi se ti dalo kaj dopovedati.«

Žena: »Gospodinja sem, ne dekla! Moram vendar imeti besedo in oblast pri hiši.«

Mož: »Je že res! Ali jaz bi vendar le rad dal mlin in vse premoženje, ko bi ti ne bila zadirčna in tako vražje togotna, da živ krst ne more s teboj shajati.«

Žena je zajokala in se je med solzami izpovedala: »Zate se bojim, preveč te imam rada; če bi drugače govorila, bi lagala.«

Mož: »Že prav! Ali jaz bi vendarle rad dal mlin in vse premoženje, samo da bi ti ne bila tako rogata.«

Žena: »Bolna, bolna! Od prevelikega dela in truda. In ker me ti ne upoštevaš.«

Mož: »Ej, žena, pa bi le rad imel, da bi bila tudi ti srček. Veš, če ti ne bo treba pri meni garati ko črna živina, če bo vsega v izobilju v naši hiši, mi boš stregla na vso moč in prijazna boš z menoj ko mlada nevesta; pa pohlevna ko leto stara putka, ki zoblje iz roke. E, zlato bo nama prav hodilo: vez bo med teboj in menoj.«

Žena: »To so vražje besede, ne tvoje, ljubi mož! Kdaj si še slišal, da osrečuje zlato človeka? Le znoj in trud, trdo življenje in zaupna molitev prinaša mir in srečo v hišo; to so stebri, na katerih sloni duševno in telesno zdravje vsake družine; to so trdne opore in vezi, ki družijo družinske člane med seboj v mirnem sožitju in pravi ljubezni; vse drugo je prazen nič. Najmanj pa veže zlato, ki ga naj pridrži le hudobec, ta večni lažnivec in rušitelj družin. Jaz hočem le tebe, tvoje opore in varstva; dejanske ljubezni, delavne ljubezni, ne pa sladkih besed.«

Nadaljni razgovor je preprečil hrum in šum z gore. Razsajanje in razgrajanje, vik in krik je bil tako silen, da so šipe šklepetale, da se je pohištvo treslo v mlinu. Brezdanja vreča in jama sta bili polni zlatnikov, črna vojska se je valila nazaj v pekel.

Žena je zavpila: »Jezus in Marija, pomagajta! Ljubi mož, varuj me! Pa tudi sebe! Močan si, zdrav, vesel. Katera žena ima tako vrlega moža? Nobena! Edino jaz. Za ves svet te ne dam!«

Zaslišali so se klici: »Mlinar, mlinar! Na boj, na boj!«

Žena se je od groze sesedla, mlinar jo je skrbno položil na posteljo in ji deval obkladke na vroče čelo.

Zunaj so se klici ponovili. Mlinar je pogledal skozi okno. Vrag Pika-parkelj se je sprehajal ne daleč od mlina in ga klical na boj.

Pobožal je ženo po licih in ji zašepetal: »Kar mirno leži. Koj se vrnem. Boj bo kratek. Sam je. Naklestim ga, da se mu ne bo nikdar več zahotelo z menoj kozjih molitvic moliti.«

Žena odpre vročične oči, zgrabi moža za roko in ga krepko drži. Strah pred moževo pogubo jo opogumi in vlije v ude moč razjarjene levinje. »Nikamor ne pojdeš! Sama grem k vragu. Ne bo te jemal in ne!« zaječi zapovedovalno in se dvigne v postelji. Preden ji je mogel mož preprečiti nakano, je že odprla duri in izginila za voglom.

Mlinar je poiskal debelo gorjačo in se pripravil na boj z vragom. A ko je hotel odhiteti za ženo, je bil v pasti: vse duri so bile zaklenjene, bil je jetnik v lastnem domu, ako ni hotel delati durim in ključavnicam sile; skozi okno pa ni maral skakati, saj ni ničvrednej in tat. Le kaj naj reče o svoji ženi? Je res junakinja: še pred vragom ga gre branit. »Ali to ne bo šlo,« maje z glavo mlinar, nato pa gre in zabije v gorjačo debele ostroglave žeblje, da bo boj z vragom tem hitreje gotov. Za ženo se ni bal; prej bo ona ugnala vraga, kot vrag njo.

Žena je s ključi rožljala, ko se je bližala vragu. Ta se je oblizoval z jezikom in se narejal in šopiril kakor petelin med putkami, ko jo je ugledal. »Hola-hej! Dve muhi na en udarec, dobro sem vrgel trnek! Tudi njo pobašem, seveda,« je modroval in ji stopil naproti, se ji vdano poklonil in jo prijazno vprašal: »Si ti res moja sestra, moja predraga sestra?«

»To ti bolje veš kot jaz,« je odgovorila na videz neustrašeno, v resnici pa je trepetala po vsem telesu in ji je udarila kri v glavo, da je zardela v obraz kot razcvetela roža na vrtu.

»He-he! Tvoj mož me je nazval svaka, bo že resnica. E, veseli me, da imam tako brhko sestrico. Na vse veselice te popeljem. V izobilju in bogastvu boš živela, v sreči se boš kopala. Da sem te le našel, da sem te le spoznal. E, e, za svojo drago sestrico bom storil vse, vse,« se ji je laskal vrag, ki ni mogel odvrniti pogleda od njenih cvetočih lic in ljubkih oči, ki so trepetale v krasoti sinjega neba.

Žena se je čudila tem priliznjenim besedam. Saj vendar ve vrag, da je poročena žena, pa klobuštra take bedastoče. Dvignila je že roko, da bi mu prisolila zasluženo klofuto, po potrebi tudi dve ali tri, toda premagati je morala svojo ogorčenost in jezo, ako je hotela rešiti moža pogube. Pogledala je v stran in molčala.

»He-he, dobro znamenje, že razmišlja,« si šepče vrag. »E, e, je že pogledala po vabi. Tudi njo vlovim na vrženi trnek, ki sem ga vrgel v mlinarjeve vode. Rada bo šla z menoj, za moža itak ne mara, lahek posel bo z njo.«

Žena ga zdrami iz takih misli, ko mu govori: »Se res misliš boriti z mlinarjem? — Res? Da? — Svetujem ti prijateljsko: to misel opusti, če ti je mar, da se ne povrneš polomljen v svoje kraljestvo. Vedi, mlinar je hud in močan: ne boji se ne birača ne hudiča.«

»Hentaj, hentaj, sem jo že ujel, se že boji zame,« si gladi kozjo bradico vrag in zaupa ženi: »Nič se zame ne boj, močan sem za devet vragov in še celo krdelo nevidnih pomočnikov stoji za menoj. Mlinarja pogazim kot črva pod peto.«

Ženi klecnejo noge, srce ji zatrepeče v prsih, slabosti jo obdajajo, z vsem naporom se vzdrži še pokonci. Vrag ji bere strah v široko odprtih očeh, s pobledeh lic, zato ji reče: »Ne straši se po nepotrebem, dragica, moji nevidni tovariši so ti naklonjeni, niti lasu ti ne bodo skrivili. Vekomaj ostaneš v mojem varstvu. Ščutil te bom z lastnim telesom.«

Žena ga ni več poslušala. Le na moža je mislila. V boj se ne sme spuščati z njimi. Pred temi satani ga mora rešiti, mora! Predobro je vedela, da ga njegova moč ne more obvarovati hudega. Edina rešitev za moža je, ako ona kako izve, kako je vragu ime. In to mora izvedeti, mora! Izzvati mora vraga, da ji sam pove svoje ime. Ojunači se tedaj in kar naravnost dregne vanj z vprašanjem: »Pa ve mlinar, kako ti je ime?«

Vrag se začudi temu nenadnemu vprašanju pa naglo dostavi: »Ali veš ti?«

»Če sem tvoja sestra, bom pač vedela za tvoje ime. Ali ne?« mu preprosto odgovori.

Tedaj začujeta mlinarjevo robantenje iz neprostovoljnega jetništva, iz zaklenjenega mlina. »Ključee, ključee!« rjove in razbija s težko gorjačo po obojih hišnih vrat.

Žena zarožlja s ključi in se obrne za odhod. Vrag je bil v precepu. Naglo ji zakliče zaskrbljeno: »Ne povej mlinarju, da mi je Pika-parkelj ime, oj Pika-parkelj ime. Ne izdajaj me, ljuba sestra! Raj boš uživala z menoj... obljubljam ti, prisegam!«

Žena se je ozrla nazaj in svarila: »Ne izdajaj se sam in ne vpij, da ti je Pika-parkelj ime, oj Pika-parkelj ime. Lahko te sliši mlinar; z njim ni dobro češenj zobati.« Tako je vraga svarila, a se pri tem ni prav nič mudila. Kakor da jo veter nese, je naglo domov pribežala in na vežne duri krepko zaropotala. In ko jih je odklepala, je ljubemu možu govorila, tako mu je govorila:

»Za ušesa si zapiši besede te:

Pika-parkelj, oj Pika-parkelj je vragu ime.«

Pri priči jo je skrivaj pri zadnjih durih odkuril mlinar k vragu.

Vrag teleban je bil norčavo vesel, da bo poleg mlinarja še njegovo ženo na trnek ujel. Dve tolsti ribi, dve žlahtni ščki. Pričakujoč mlinarja na boj je samozavestno stopal po trati in polglasno brundal predse:

»To je dobro, to je dobro,
da mlinar ne ve,
da mlinar ne ve,
da je meni Pika-parkelj ime,
oj Pika-parkelj ime.«

»Ti bom že posvetil, ti vrag ti peklenški, ti Pika-parkelj ti pika-parkljasti!« srdito zarentači za njegovim hrbtom silni mlinar. »Prej si motil zakonsko ženo, zdaj pa norce briješ iz njenega moža, iz poštenega mlinarja, ki ga vsa soseska spoštuje, in gobezdaš, da ne vem, kako ti je ime. Pika-parkelj si in Pika-parkelj ostaneš, da veš!« Tako rentači mlinar in zavihiti težko okovano gorjačo, da bi na mestu pobil hudobo do mrtvega.

Vrag obmolkne in odskoči iz nevarne mlinarjeve bližine. Vidi, da je izdan, da se je sam izdal. Spozna, da sta se iz mreže izmotali obe ujeti ščuki, silni mlinar in prelepa njegova žena; da je zanj izgubljeno žlahtno zlato, vredno pol kraljestva, in vse težko delo današnjega dne; da jo je zaigral, oj zaigral! To spoznanje ga pobesni, da zdivja. Tako vražje silno zatuli, da se zrak preseka in mogočno zavalovi, da se zemlja potrese in na široko odpre; iz široke odprtine v zemlji se začnejo dvigati ognjeni zublji, ki v mogočnih stebrih švigajo visoko pod nebo. Z jasnega se za- bliska in votlo zagrmi. In še in še! Strele udarjajo. Siva skala pod hri- bom se zdrobi, zlati zaklad v brez- danji jami zagori kot suho listje. Po žveplu zasmrdi, Pika-parklja, oj Pika- parklja nikjer več videti ni.

Mlinar ni vedel, kdaj in kako je prilomastil do mlina. V rokah je še vedno tiščal gorjačo in žugal: »Ti bom že posvetil, ti bom že posvetil, ti Pika- parkelj, oj Pika-parkelj pika-parklja- sti!« Ko je zagledal ženo, se je šele prav zavedel. Vrgel je gorjačo daleč proč in se približal ženi.

Žena je ves čas na pragu stala in ljubega moža nestrpno pričakovala. In ko ga je zagledala, je od veselja zajokala in moža že od daleč pozdrav- ljala. Mlinar je bil žene srčno vesel in jo je iz vdane ljubezni ves ganjen objel. Prijel jo je zdaj za žuljavo roko in jo popeljel v blagoslovljeni dom. Tam sta pred Sveto družino pokleknila in se zaobljubila, da bosta drug drugega bremena voljno nosila. In res: združena v molitvi in delu in ljubezni oba — sta živela poslej kot golobčka dva.

Maksimov:

Majska

*Kot da nas vabijo v svate,
v cvetje odete so trate,
ptičke za godbo skrbe,
same poskočne drobe.*

*Petje, zelenje in cvetje
nosi s seboj mladoletje
in ko obiše nas maj,
zemljo pretvori nam v raj.*